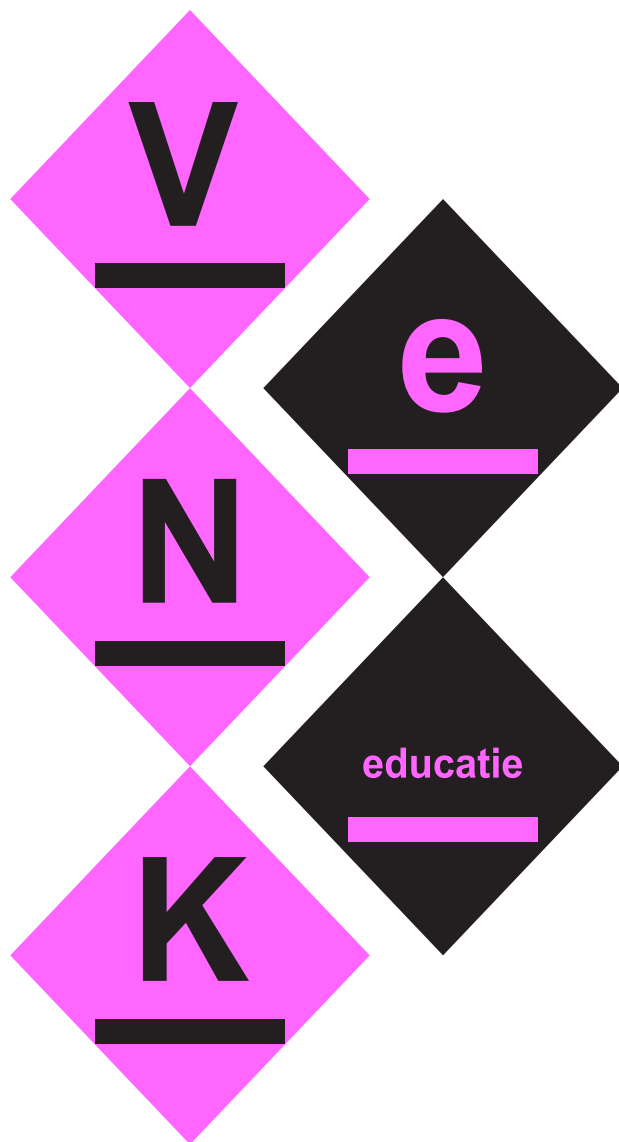

Kunstonderwijs: de bakermat van ons vak

Door Niels Nannes en Annemarie Buren

In een vierdelige artikelenreeks brengen publiekswetshistorici het belang van de VNK-e voor het vak kunstgeschiedenis onder de aandacht – in een pleidooi voor een doorlopende leerlijn in het onderwijs. In de eerste twee artikelen keken we naar de rol van kunst(geschiedenis) in het primair en voortgezet onderwijs. In deze derde aflevering gaan we weer een stapje verder: met de opleiding in het hoger onderwijs van de docent zelf.

Als je tijdens de intake van de universitaire lerarenopleiding Kunstgeschiedenis aan kandidaten vraagt waarom ze in dit vak docent willen worden, komt een tweetal zaken vaak naar voren: de liefde voor kunst en de behoefte om die met anderen te delen. Als je dan doorvraagt naar het ontstaan van deze liefde, blijkt meestal dat de kunstlessen op de middelbare school favoriet waren. Soms gaat het om praktijkvakken: beeldende vorming, drama, muziek of dans. Leerlingen kiezen er dan voor om hier na hun eindexamen een vervolg aan

te geven met een opleiding aan een kunstacademie of, meer educatief, tot docent in een van de praktijkvakken.

Goed voorbeeld

Maar vooral de interesse in Kunst Algemeen (KUA), Kunstgeschiedenis en het verplichte Cultureel Kunstzinnige Vorming (CKV), de theorievakken die je aan het denken zetten over kunst, leidt vaak tot de keuze om Kunstgeschiedenis te gaan studeren. Eén bevoegde leraar kan leerlingen daarvoor enthousiast maken. Goed

voorbeeld doet goed volgen, zo blijkt als ze vervolgens kiezen voor kunsteducatie in het museum of het middelbaar onderwijs – en niet zelden voor beide. De lerarenopleiding tot docent Kunstgeschiedenis, KUA en CKV is dan een logische volgende stap. Er zijn twee opleidingsroutes.

Twee routes

Bi j de universitaire route ben je na afronding van de master Kunstgeschiedenis toelaatbaar op de eenjarige master Leraar Voortgezet Hoger Onderwijs (LVHO) Kunstgeschiedenis van de universitaire lerarenopleiding (ULO) – te volgen aan de Universiteit van Amsterdam (UvA), Universiteit Utrecht (UU), Universiteit Leiden (LEI) en de Radboud Universiteit (RU) in Nijmegen. Dit geldt ook voor studenten met een andere culturele studie, zoals film- of theaterwetenschappen, mits zij de ontbrekende kunsthistorische onderdelen bijspijkeren via een premaster.

Daarnaast is er ook een tweejarige educatieve master bij de UU en de RU Nijmegen, die direct na de bachelor Kunstgeschiedenis

te volgen is. Daarbinnen volg je twee sporen, waardoor je afstudeert als kunsthistoricus én docent Kunstgeschiedenis, KUA en CKV. Het is ook mogelijk om de tweejarige master te volgen na een hbo-kunstopleiding, wederom via een premaster voor vakinhoudelijke onderdelen.

Beide masters leiden op tot een eerstegraads bevoegdheid, waarmee je mag lesgeven in de bovenbouw van havo en vwo. De

VNK-e-lid Annemarie Buren
(docent KUA en CKV op
het Montessori Lyceum Amsterdam):

‘Voor mij was de lerarenopleiding ook een overweging vanwege de praktische aanpak. Dat miste ik bij Kunstgeschiedenis, waar je vooral onderzoeksvaardigheden leerde. Ik zocht een opleiding om mijn vak te combineren met sociale en communicatieve vaardigheden. Dat stage een belangrijk onderdeel is van de opleiding vond ik ook interessant. Die was bij de studie niet verplicht.’

docenten in opleiding volgen onder meer pedagogiek en vakdidactiek, en lopen een jaar stage op een middelbare school.

De andere weg: via hbo

De tweede route loopt via het hbo, met de opleiding Docent beeldende vorming, dans, drama of muziek. Deze meestal vierjarige bacheloropleiding draait met name om het gekozen praktijkvak, aangevuld met lessen

kunstgeschiedenis en diverse stages. Dit leidt tot een (on-gegradeerde) lesbevoegdheid in het gekozen kunstpraktijkvak én de kunsttheorievakken Kunstgeschiedenis, KUA en CKV. Zo’n ongegradeerde bevoegdheid – je mag zowel kunstpraktijk als -theorie geven in zowel de onder- als bovenbouw – is opvallend: normaliter levert een hbo-docentenopleiding maximaal een tweede-graads lesbevoegdheid op. Deze uitzondering, in het verleden ontstaan, is tegenwoordig regelmatig onderwerp van discussie. Lessen in kunsttheorievakken als Kunst Algemeen vergen een gegde kennisbasis. Een dergelijke kwaliteit kunnen kunstvakopleidingen simpelweg niet altijd leveren vanwege hun brede karakter: ze leiden op voor alle niveaus, van primair onderwijs tot mbo en hbo. Overigens is de realiteit dat de meeste hbo-docenten het liefst hun eigen kunstpraktijkvak doceren – en worden voor KUA en CKV meer en meer universitaire docenten aangetrokken.

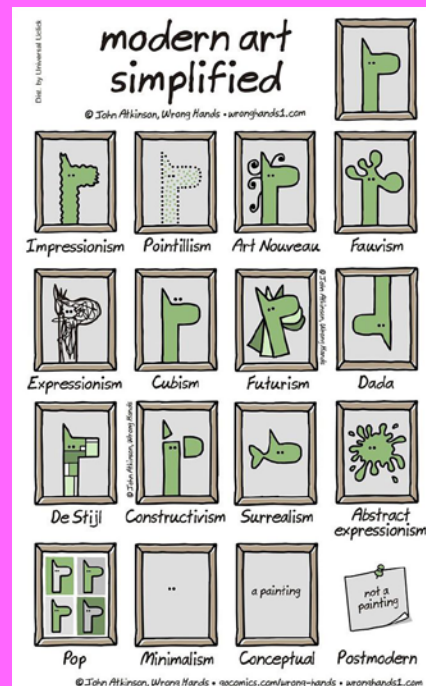
One and Three Chairs.
Foto: Joseph Kosuth

Multi-inzetbaar

Studenten die de universitaire lerarenopleiding Kunstgeschiedenis afronden, komen goed terecht. Ze gaan lesgeven op een middelbare school of aan mensen die in hun vrije tijd kunstgeschiedenis studeren, bijvoorbeeld op de Vrije Academie of de Volksuniversiteit. Velen belanden ook – al dan niet in vaste dienst – in de museumwereld: op de educatieafdeling of als museumdocent dan wel rondleider. Anderen gaan materiaal ontwikkelen bij educatieve uitgeverijen of worden onderzoeker bij een culturele instantie. Vaak doen overdrachtskunsthistorici verschillende dingen naast elkaar, een afwisseling die het werk heel aantrekkelijk maakt.

Een gouden combinatie

Sommige studenten zijn na hun kunsthistorische studie vooral geïnteresseerd in museumeducatie en niet zozeer in een onderwijs carrière. Toch kiezen zij weloverwogen voor de route via de tweejarige educatieve master: een grote doelgroep voor museumeducatie bestaat immers uit middelbare scholen en dan is het wel zo handig om alles te weten over adolescenten, pedagogiek en vakdidactiek. Ook andere zaken op de lerarenopleiding zijn in dit beroepenveld van directe waarde; wat te denken van kijktechnieken zoals Visual Thinking Routines (hardop denken tijdens het kijken), kunstanalyse en -beschouwing, kunsthistorisch redeneren, *object based learning*, contextualiseren en betekenis geven, kritisch en vanuit diverse perspectieven leren denken, et cetera. Verder is in deze master veel aandacht voor informeel leren (buiten het onderwijs) en publieksbemiddeling. En is er ruimte voor een vakinhoudelijke stage, bijvoorbeeld bij de educatieve afdeling van een museum of andere erfgoedinstelling, waar je

Modern art simplified -
John Atkinson, Wrong Hands

overdrachtsmiddelen leert ontwikkelen en onderzoek kunt doen naar de werking ervan. Opvallend is dat de meeste van deze studenten via de schoolstages liefde opvatten voor het middelbaar onderwijs, waarna ze uiteindelijk vaak in beide werkvelden hun weg vinden.

Educator, waarom zou je?

Naast die onstuitbare drang om al het bijzondere van kunst met

zoveel mogelijk mensen te delen, is er natuurlijk ook zo iets als ‘roeping’: de behoefte om jonge mensen te vormen door hen te leren over en door kunst en cultuur. Via kunstgeschiedenis ontwikkelen zij meer en diepere inzichten over de cultuur en geschiedenis van hun eigen samenleving en – als het inclusief gezien meezit – van andere culturen en samenlevingen wereldwijd. De emoties die kunst kan oproepen, triggeren het empathisch vermogen, waardoor jongeren zich beter kunnen inleven in ervaringen en perspectieven van mensen uit andere tijden. De variatie aan kunstvormen en -stijlen kan hen inspireren bij de ontwikkeling van creativiteit, verbeeldingsvermogen en artistieke vaardigheden. Bovendien: kunstgeschiedenis leidt niet alleen tot beter begrip van kunst en geschiedenis, maar leert je ook kritisch denken en analyseren. Hieraan te mogen bijdragen als docent en educator op scholen en in musea, dat is wat ons publiekskunsthistorici drijft.